

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“СОЦІОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЙ І УПРАВЛІННЯ”
(для бакалаврів)**

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2014

Підготовлено доцентом кафедри соціології *В. І. Вировим*

Затверджено на засіданні кафедри соціології
(протокол № 4 від 18.06.10)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Вировий В. І. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Соціологія організацій і управління” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2014. — 24 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, методичні рекомендації до самостійної роботи з окремих тем, тестові завдання, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2014
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2014

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Самостійна робота студентів (СРС) трактується сьогодні як творча діяльність з перетворення інформації в знання. Вона охоплює всі види і форми навчальних занять, які відбуваються як без викладача, так і під його безпосереднім контролем, тобто як поза аудиторією, так і в аудиторній роботі.

У навчальному процесі СРС виконує різноманітні взаємопов'язані функції. Найважливіші процеси — це пізнавальний, навчальний і виховний. Їх органічний зв'язок і взаємозумовленість реалізуються у навчальній діяльності. Він спрямований на формування творчої особи.

Зміст і організація СРС, як і освітнього процесу в цілому, не лишаються незмінними. Вони змінюються під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, якісних змін, що відбуваються у суспільному житті. Тому сьогодні необхідно усвідомлювати мету освіти в нових умовах, тобто розуміти, на що мають бути спрямовані зусилля і воля у навчальному процесі.

Студент з об'єкта навчання перетворюється на суб'єкт навчання, головного співучасника навчального процесу. Саме цим і зумовлена зростаюча роль самостійної роботи студентів у сучасних умовах.

Мета вивчення дисциплін “Соціологія організації і управління” — усвідомити роль і значення організації та управління у процесі розвитку суспільства, опанувати навички міжособистісного спілкування в організаціях і вміння застосовувати отримані теоретичні знання та результати практикуму в конкретній професійній діяльності.

Самостійна робота студентів у вищій школі здійснюється за такими формами навчального процесу: на лекціях; при підготовці і проведенні семінарських і практичних занять; при підготовці та захисті рефератів та контрольних робіт; при проведенні поточного і підсумкового контролю.

Написання реферату є важливим фактором у самостійній роботі студентів. Процес написання реферату здійснюється поетапно. На першому етапі необхідно вивчити матеріал з історії соціології вибраної теми. На другому етапі слід ґрунтовно вивчити матеріал і законспектувати власні матеріали.

Після перегляду зібраного матеріалу необхідно написати план реферату, який складається із вступу, основних питань теми реферату (не більше трьох-чотирьох питань), висновків, списку використаної літератури.

На третьому етапі необхідно розподілити матеріал за розділами плану; за потреби — провести додаткову роботу по збору матеріалу, викласти його у логічній послідовності та зробити висновки по всій роботі.

Під час викладу реферату на семінарському занятті від студента вимагається чітко висловлювати свої думки, аргументовано захищати свої погляди і положення.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ОКРЕМИХ ТЕМ
дисципліни
“СОЦІОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЙ І УПРАВЛІННЯ”

Тема 1. Соціологія організацій та управління як напрям соціології

Під час підготовки до цієї теми зверніться до з'ясування сутності поняття “соціальна система”. При цьому слід засвоїти зміст таких трьох великих груп, як *соціально-політична, соціально-культурна та соціально-економічна*.

З'ясувавши зміст трьох великих груп, необхідно перейти до розкриття сутності поняття “управління”, при цьому слід звернути увагу на те, що управління становить предмет дослідження багатьох наук як природничих, так і гуманітарних.

Далі треба звернути увагу на розкриття сутності місця і ролі соціології організацій та управління у системі соціологічного знання. Розглядаючи місце і роль цієї дисципліни у системі соціологічних знань, необхідно засвоїти сутність предмета соціології організацій та управління.

Засвоївши предмет соціології організацій та управління, доцільно перейти до вивчення двох типів управління, які склалися історично в суспільстві — *стихийне та свідоме управління*.

Вивчаючи цю тему, студенти мають усвідомити, що означає *системний підхід* та яке значення це поняття має при дослідженні процесів, що відбуваються в організаціях та управлінні.

Особливу увагу при вивченні теми слід звернути на сутність понять “суб'єкт управління” та “об'єкт управління”. Крім того студентам необхідно засвоїти значення таких категорій, як управління, влада та менеджмент, а також такі види управління — *адміністра-*

тивно-державне управління, управління соціально-культурною сферою, управління матеріальним виробництвом.

Закінчуючи вивчення теми, потрібно звернути увагу на співвідношення категорій “управління” та “менеджмент”.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Яке місце посідає соціологія організацій та управління у системі сучасного соціологічного знання?
2. Розкрий сутність та роль в управлінні таких соціальних систем, як соціально-політична, соціально-культурна та соціально-економічна.
3. Який зміст містять у собі поняття “суб’єкт управління” та “об’єкт управління”?
4. Що собою являє предмет соціології організації та управління?
5. Розкрийте сутність стихійного та свідомого типу управління.
6. Визначте різницю між поняттями управління та менеджмент.

Теми рефератів

1. Соціологія організацій та управління у системі сучасної науки про суспільство.
2. Структура, принципи і функції соціології організацій та управління.
3. Соціальний менеджмент та соціологія управління.
4. Соціальна система — сукупність суспільних відносин.

Література [1; 4; 7; 8; 10–12; 17; 18; 27; 33]

Тема 2. Історичні етапи становлення та розвитку управлінської думки

Вивчення історії управлінської думки важливе не тільки саме по собі, а й для правильного і глибокого розуміння та вирішення проблем сучасності.

Студенти мають усвідомити, що при вивченні цієї теми їм необхідно опрацювати матеріал, який містить історичні, філософські, правові, політичні джерела знань про сутність управління.

Необхідно звернути увагу на розкритті основних етапів світової та вітчизняної думки, особливостях їх становлення і розвитку, характеристики основних представників.

Вивчаючи тему, слід розкрити сутність п'ятьох управлінських революцій:

- релігійно-комерційна;
- світсько-адміністративна;
- виробничо-будівельна;
- індустріальна;
- “менеджерська” (тотальна бюрократизація управлінського апарату, формування великих ієрархічних структур, розподіл управлінської праці тощо).

З'ясувавши зміст п'ятьох управлінських революцій, слід перейти до усвідомлення сутності законів Хаммурапі для регулювання суспільних відносин в країні.

Також необхідно звернути увагу на вплив античної теорії управління на громадянське життя. Особливу увагу слід звернути на погляди таких давніх мислителів, як Платона, Аристотеля, Полібія.

Вивчаючи цілісну концепцію раціонального облаштування суспільства, Платон вказує на те, що соціальний склад держави відповідає трьом частинам душі:

- перша частина відповідає такій людській якості, як жадоба — люди, які займаються господарськими справами;
- друга частина відповідає “палкості” душі — військові;
- третя частина відповідає вищим рівням душевного устрою — філософи (керівництво державою).

Виходячи з цього, Платон вказує на раціональне регулювання взаємовідносин як між частинами, так і всередині їх.

Вивчаючи спадщину Платона про сутність держави та управління, студентам слід звернути увагу на такі його праці, як “Держава”, “Закон”, “Політика”. Також необхідно звернути увагу на те, що він не створив теорії управління у чистому вигляді, але багато його думок, таких як розуміння неодмінної послідовності фаз у розвитку держави, пріоритет моральних засад в управлінні господарством, містом, державою, заслуговують на увагу.

Як і Платон, проблемою управління займався Аристотель.

При вивченні цієї проблеми студентам необхідно звернути увагу на вчення Аристотеля про моральну діяльність та моральну доблесть. У зв'язку з цим потрібно зупинитися на розкритті сутності розуміння Аристотелем поняття “добродія” та “справедливість”.

При розгляданні змісту справедливості потрібно звернути увагу на те, що ця проблема пов'язана з проблемою вартості, і тому Ари-

стотель відносить її до приватного питання. Виходячи з цього, студентам слід з'ясувати сутність двох видів справедливості: розподілюючу та зрівнюючу.

З'ясувавши сутність справедливості, необхідно перейти до розгляду вчення Аристотеля про суспільство та державу.

Розглядаючи сутність держави, студентам необхідно звернути увагу на те, що основою соціальних відносин він вважав економічні відносини.

У зв'язку з цим слід розглянути сутність економічних відносин, виходячи з вчення Аристотеля.

При вивченні проблеми управління суспільними відносинами необхідно використовувати такі праці Аристотеля, як "Етика Нікомеха", "Велика етика".

Далі студентам потрібно перейти до розгляду поглядів Полібія. Вивчаючи його погляди на суспільство, слід звернути увагу на те, як він розглядав сутність влади та її вплив на розвиток суспільства.

Процеси встановлення управлінської думки відбувалися не тільки на теренах Європи. Давньоіндійська та давньокитайська цивілізації принесли ідею управління в суспільному житті на досить високий рівень. Для прикладу студенти можуть звернутись до вчень Конфуція та Сима Цяня про суспільство.

Ознайомившись із поглядами давньоіндійських та давньокитайських мислителів, студентам треба розглянути становлення й розвиток управлінської думки доби Відродження.

Необхідно звернути особливу увагу на чотири принципи менеджменту італійського вченого Нікколо Макіавеллі.

Наступним кроком має стати вивчення періоду XVII–XVIII ст., який став останнім і найзначнішим етапом у розвитку донаукового менеджменту як у теоретичному, так і практичному сенсі. Цей період пов'язаний з іменами Д. Локка, Т. Гоббса, А. Сміта, А. Сен-Сімона, Р. Оуена, Д. Рікардо та ін. Для кращого засвоєння цього періоду студентам можна запропонувати розглянути концепції методів управління А. Сміта, Р. Оуена, Д. Рікардо, А. Сен-Сімона.

Ідеї управління у рамках класичного етапу розвитку соціології пов'язані з такими класиками світової соціології, як О. Конт, Г. Спенсер, К. Маркс, Е. Дюркгейм. Отже, щоб краще розуміти їх внесок у розвиток ідей управління, студентам пропонується розглянути сутність концепцій вказаних мислителів.

Під час вивчення цих концепцій необхідно звернути увагу на їх роль у розвитку системи управління в сучасних умовах.

При вивченні цієї теми студентам слід звернути увагу на сутність типології легітимного панування М. Вебера, яка відіграла певну роль у розвитку теорії соціального управління. Ознайомившись з нею, необхідно перейти до розгляду виникнення та розвитку наукового менеджменту.

Розглядаючи сутність управлінської науки, слід звернути увагу на те, що засновником цієї науки є американський вчений Ф. Тейлор. Тому, ознайомлюючись із наукою управління, необхідно розглянути сутність концепції “досягаючого робітника”, розробленою Ф. Тейлером, основою якої є принцип матеріальної зацікавленості.

Крім того, необхідно також засвоїти сутність висунутих Тейлером чотирьох наукових принципів управління та їх роль на сучасному розвитку суспільства.

Засвоївши зазначений матеріал, переходьте до аналізу таких теорій, як “Адміністративна школа” А. Файоля, де він запропонував свою класифікацію функцій та принципів управління, “Школа людських стосунків” Е. Мейо, пов’язану з проблемою мотивації, двофакторна теорія мотивації А. Маслоу, теорія стилів керівництва А. Мак-Грегора та ін.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Які п’ять управлінських революцій пройшло людство?
2. На що звертали увагу Платон та Аристотель при управлінні державою?
3. Що характерно було для вчень донаукового менеджменту періоду XVII–XVIII ст.?
4. На що звертали увагу представники класичного етапу соціології з питань управління?
5. Розкрийте сутність типології легітимного панування М. Вебера.
6. У чому сутність концепції “досягаючого робітника” Ф. Тейлора?
7. Яке значення в сучасних умовах розвитку суспільства мають теорії “Школа людських стосунків” Е. Мейо та теорія мотивації А. Маслоу?

Теми рефератів

1. Соціально-філософські погляди Конфуція на стосунки між людьми.

2. Н. Макіалеллі про сутність людських стосунків.
3. Концепція методів управління А. Сміта та Р. Оуена.
4. Емпірична соціологія як актуальна основа соціології управління.

Література [1; 3–5; 7; 12–14; 17; 18; 20; 21; 23; 24; 26; 30; 31]

Тема 3. Природа та параметри організації

Вивчення теми розпочніть із з'ясування змісту такого поняття, як “соціальна система”, що є одним із ключових понять у соціології організації та управління. Далі слід зупинитися на сутності поняття “організація” та її характерних рисах.

З'ясувавши зміст та характерні риси організації, студентам необхідно звернути увагу на те, що їй притаманні і такі риси, **як комплексність, формалізація та співвідношення централізації та децентралізації.**

Вивчаючи тему, треба звернути увагу на те, що внутрішнє середовище організації складається з багатьох компонентів, серед яких провідне місце посідає її структура, технології, розмір, стратегія, тип персоналу й цілі організації.

У зв'язку з цим студентам необхідно зупинитися на розгляданні сутності видів організаційних цілей таких, наприклад, як цілізавдання, цілі-орієнтації, цілі-системи.

Наступним кроком має стати вивчення соціальної структури організації. Особливу увагу слід звернути на те, що різноманітні людські об'єднання або групи поділені за різними ознаками. З погляду кількісних характеристик, організації поділяють на **великі й малі соціальні групи.** Тому при розгляді сутності структури організації треба звернути увагу на зміст цих понять. Крім того, студентам необхідно проаналізувати передумови виникнення та сутність **формальних і неформальних** організацій.

Оскільки організація, як соціальна система, являє собою сукупність соціальних груп, статусів, то упорядкованість, що базується на ієрархії, її важлива характеристика.

Розглядаючи зміст **соціальної ієрархії**, треба засвоїти те, що вона виступає як узагальнена функція спільної діяльності у вигляді координації індивідуальних дій в єдине ціле.

У зв'язку з цим необхідно особливу увагу звернути на **ролеву теорію особистості** (Т. Парсонс, Р. Дарендорф та ін.), яка описує соціальну поведінку людини.

З'ясувавши зміст ролевої теорії особистості та її роль на сучасно-му розвитку суспільства, необхідно перейти до розкриття сутності характеристики етапів життєвого циклу організації та організаційної культури і видів управлінських структур.

Питання та завдання для самоконтролю

1. У чому полягає системний підхід до організації?
2. Що собою являє соціальна структура організації?
3. Визначте поняття соціального статусу.
4. Розкрийте сутність формальних та неформальних організацій.
5. Як розуміють поняття “культура” в соціологічних науках?
6. Назвіть основні елементи організаційного управління.

Теми рефератів

1. Системи і підсистеми в організаціях.
2. М. Вебер про бюрократію.
3. П. Сорокін про соціальну мобільність.
4. Роль керівника у формуванні організаційної культури.

Література [4; 10–12; 17; 27]

Тема 4. Основні завдання організації

Під час підготовки насамперед зверніться до засвоєння сутності поняття “управлінські завдання та рішення”. При цьому необхідно звернути увагу на класифікацію управлінських рішень та їх роль у функціонуванні організації.

Вивчаючи цю тему, студенти мають з'ясувати сутність стратегії і тактики в прийнятті управлінських рішень, а також критерії вибору рішень.

Особливу увагу слід зосередити на керівництво та лідерство в організаційному управлінні.

Вплив керівництва на підлеглих має на меті спонукати їх до певної трудової поведінки як відповідно до вимог організації, так і до власних уявлень стосовно свого місця й ролі в ній.

Механізм впливу в процесі управління виражається в різних формах, серед яких:

- **прямий вплив** (наказ, завдання, директива);
- **опосередкований вплив** (мотиваційний, через стимули).

Важливо також зосередитись на таких функціях керівника, як ключової фігури в організаціях різного рівня. Такими функціями є:

- цілепокладальна діяльність як визначення стратегії і тактики організації;
- вибір мети організації та принципів її досягнення;
- координаційна діяльність;
- адміністрування;
- владно-розподільна функція.

При вивченні теми студентам слід зупинитися на характеристичні таких стилів керівництва, як: **авторитарний, демократичний, стиль потурання** (анархічний).

Розглянувши сутність характеристики стилів, необхідно перейти до розгляду змісту понять “лідерство”, “лідер”, а також до співвідношення понять “лідерство” і “керівництво”.

Далі слід зауважити, що собою являють суб’єкти і об’єкти управління в організаціях, розглянути сутність їх взаємовідносин.

Вивчаючи тему, необхідно звернути увагу на роботу з кадрами як головну проблему управління організацією.

Значну увагу при вивченні теми студентам треба звернути на зміст та основні елементи конфлікту в організації. При з’ясуванні сутності конфлікту необхідно ознайомитись з основними теоріями конфлікту (К. Маркс, Г. Зіммель, Р. Дарендорар, Л. Козер та ін).

При з’ясуванні сутності конфліктів слід звернути увагу на їх види, методи вивчення та засоби розв’язання.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Чи є поняття лідерства та керівництва синонімами?
2. Назвіть основні ролі лідера.
3. Які функції виконують суб’єкти управління в організаціях?
4. Назвіть етапи управління кадрами.
5. Охарактеризуйте поняття соціального конфлікту.
6. Які існують види конфліктів?
7. Охарактеризуйте засоби і методи розв’язання та уникнення конфлікту.

Теми рефератів

1. Лідер і керівник.
2. Кадрова стратегія: теорія та практика.
3. Конфлікт як середовище соціалізації в теорії Г. Зіммеля.
4. Предмет і об’єкт конфлікту.

Література [4; 10; 11; 17; 27; 33]

Тема 5. Соціальне управління як предмет соціологічного аналізу

Вивчення теми розпочніть із з'ясування таких понять, як “управління” та “соціальне управління”.

Далі слід звернути увагу на розкриття сутності основних елементів соціального управління, таких як: суб'єкт управління; об'єкт управління; керований суб'єкт; проект управлінської діяльності; мета управління.

У зарубіжній літературі з менеджменту управління визначається через його функції. До загальних функцій, що являють собою управлінський цикл, відносять: ціліпокладання, прогнозування, планування, організацію, координацію, стимулювання, облік, контроль. Тому студентам треба з'ясувати зміст цих понять, так як у традиційній трактовці підставою для виділення функцій управління є умови індивідуальної діяльності людей: цілі, засоби, мотиви, зворотний зв'язок. Отже, необхідно звернути увагу на те, що кожна з цих умов розглядається як результат управлінських рішень.

З'ясувавши сутність функцій, слід перейти до розгляду того, як функції відображаються на рівнях державного, муніципального управління, а також на рівні фірми (менеджмент).

Соціальне управління спрямовано на дії соціальних груп, спільнот, індивідів у певних ситуаціях. У процесі соціального управління здійснюється формування бажаного образу соціального процесу, контроль за його проходженням, регулювання соціальних систем, що забезпечують їх розвиток у певному напрямі.

У зв'язку з цим студентам необхідно розглянути: яке місце займають у соціальних системах суб'єкти і об'єкти управління, керованих суб'єктів, проект управлінської діяльності, мету соціального управління.

Соціальне управління виступає засобом реалізації соціальної політики, спрямованої на захист соціальних груп, спільностей, окремих особистостей від деструктивних процесів. Ціль соціальної політики – рішення соціальних проблем багаточисельних груп та спільностей, подолання соціальних конфліктів, соціалізації та розвиткові особистості.

У зв'язку з цим студентам необхідно звернути увагу на значення соціальної політики держави у розвитку соціальної сфери.

Насамперед слід засвоїти поняття “соціальна політика”. Крім того потрібно зосередити увагу на тому, що собою являють об'єкт і

суб'єкт соціальної політики. Після цього треба приступити до розгляду принципів реалізації соціальної політики.

Особливу увагу студентам необхідно зосередити на ознайомленні з основними напрямками і пріоритетами її здійснення у сучасних умовах.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Що таке управління? Які характеристики управління ви можете назвати?
2. Охарактеризуйте основні елементи системи суспільного управління.
3. Як співвідносяться між собою рівні та види управління у суспільстві?
4. У чому полягає сутність системного підходу до соціального управління?
5. Як співвідносяться соціальне управління та соціальна політика?

Теми рефератів

1. Специфіка управління у суспільстві.
2. Функції управління у суспільстві.
3. Соціальне управління як вид суспільного управління.
4. Сутність соціальної політики і основні напрями її здійснення.

Література [1; 4; 6–9; 11; 15; 18; 22; 33]

Тема 6. Соціальні інститути управління

Приступаючи до вивчення цієї теми, слід звернути увагу на те, що проблема соціальних інститутів вже вивчалась у загальному курсі соціології.

У зв'язку з цим студентам треба згадати зміст поняття “соціальний інститут” та з'ясувати роль соціальних інститутів у суспільному житті.

Важливим моментом розкриття сутності соціальних інститутів є інституціоналізація. З'ясувавши сутність цього поняття, перейдемо до розгляду таких інститутів, як: інститути державного управління, інститути місцевого самоврядування, інститути менеджменту, інститути управління соціального захисту.

У соціологічній, правовій та іншій літературі держава розглядається як головний інститут управління.

Враховуючи складність поняття “держава” та неоднозначність вживання цього терміна, варто звернути увагу на основні підходи до його розуміння.

По-перше, можна розглядати державу як організацію великої суспільної групи. У цьому випадку поняття “держава” буде дорівнювати поняттям “країна”, “нація”, “суспільство”, “вітчизна”, “батьківщина”.

По-друге, можна розуміти державу як систему зв’язків та взаємовідносин у середині суспільства при всій багатоманітності форм та структур влади. Тоді поняття “держава” буде ототожнюватись із “системою установ”, “урядом”, “апаратом влади”.

По-третє, можливо розуміння “держави” як сукупності юридичних норм і правил, які регулюються органами влади.

Проаналізуйте основні підходи до пояснення сутності держави і спробуйте дати визначення державі.

Далі необхідно перейти до з’ясування ролі основних функцій сучасної держави. Основні функції держави — це: функція забезпечення цілісності та збереження суспільства; соціальна; економічна; функція підтримки свободи; суверенітету країни в межах світового товариства.

З’ясувавши сутність функцій сучасної держави, необхідно проаналізувати, у чому полягає двохаспектна діяльність державного управління.

Під час вивчення теми потрібно звернути увагу на місце і роль органів місцевого самоврядування у вирішенні соціальних проблем. Крім того необхідно з’ясувати зміст двох аспектів (внутрішній і зовнішній) місцевого самоврядування, а також на те, що розуміють під цим.

Завершуючи вивчення теми, слід зупинитися на розкритті понять “інститути менеджменту” та “інститути управління соціального захисту”. При цьому студенти мають з’ясувати їх елементи і механізми та роль у суспільному житті.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Як співвідносяться соціальні інститути із інститутами соціального управління?
2. Що собою являють інститути державного управління?
3. Визначити особливості інституту менеджмента.
4. Охарактеризуйте інститути соціального захисту.

Теми рефератів

1. Інститути соціального управління.
2. Місцеве самоврядування на сучасному розвитку українського суспільства.
3. Система соціального захисту в Україні.

Література [1; 4; 7; 17; 18; 27; 33]

Тема 7. Економічна поведінка, типи та форми прояву

Пристаючи до вивчення цієї теми, слід усвідомити, що поведінка є формою діяльності, її зовнішньою стороною. Існує багато різновидів соціально-економічної поведінки: демократична, професійно-трудова, економічна та ін.

У сучасних умовах розвитку нашого суспільства значне місце займає формування економічної поведінки.

Економічна поведінка є складною проблемою, в якій можна виділити дві проблеми: 1) визначення раціональної, з точки зору суспільних інтересів, “зони свободи” поведінки працівників у кожній сфері соціально-економічної діяльності; 2) обґрунтування можливостей побічного стимулювання таких способів поведінки, які відповідали б суспільним інтересам.

Вивчаючи тему, студентам необхідно звернути увагу на сутність поняття “економічна поведінка”. Далі слід усвідомити, що діяльність і поведінка соціальних груп є головною рушійною силою як соціального механізму розвитку економіки взагалі, так і часткового механізму реалізації економічної поведінки. Соціальний механізм регуляції економічної поведінки включає кілька соціальних груп, які функціонують на різних рівнях. Отже, умовно можна виділити два види груп:

- групи, які причетні до управління економічною поведінкою;
- групи рядових учасників соціального процесу регуляції економічної поведінки.

Після цього необхідно перейти до розгляду понять “мотивація”, “господарська мотивація”. Особливу увагу треба звернути на те, що мотивація тісно пов’язана з таким поняттям, як “інтерес”.

З’ясувавши сутність поняття інтерес, студентам слід звернути увагу, що у людини, яка має повну свободу вибору, при певних обмеженнях інтерес змінюється на **примушення**. У зв’язку з цим необхідно розглянути зміст таких форм примушення: позаекономічне, економічне, технологічне, ідеологічне.

Отже, людина спонукається до господарчої дії цілим комплексом мотивів. Вони беруть свій початок із трьох основних джерел: інтерес, соціальна норма, примушення.

Для кращого визначення сутності економічної поведінки студентам слід запропонувати здійснити порівняльний аналіз понять “доринковий тип поведінки” та “ринковий тип поведінки”.

Крім того, треба звернути увагу на те, що економічна поведінка соціальних суб’єктів виявляється у двох формах: індивідуальній і колективній. Отже, студентам потрібно з’ясувати як сутність, так і їх роль у соціальному управлінні.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Що собою являє поняття “економічна поведінка”?
2. У чому полягає сутність понять “мотивація”, “господарська мотивація”?
3. Розкрийте сутність форм примушення.
4. Проаналізуйте доринковий та ринковий типи поведінки.
5. Яку роль відіграє економічна поведінка у соціальному управлінні?

Теми рефератів

1. Регулювання економічної поведінки як засіб управління.
2. Теорія моральних почуттів А. Сміта.
3. Мотивація та її роль у соціальному управлінні.

Література [3; 24; 27–30]

Тема 8. Освіта як предмет соціального управління

Освіта – одна із найважливіших компонентів соціальної сфери, яку можемо розглядати і як вид діяльності людей, і як процес взаємодії різних соціальних спільностей, і як соціальну систему, і як соціальний інститут.

Приступаючи до вивчення цієї теми, студентам насамперед необхідно засвоїти сутність понять “освіта”, “управління освітою”.

З’ясувавши сутність цих понять, доцільно перейти до розгляду підходів управління освітою. У зв’язку з цим треба проаналізувати такі підходи управління освітою, як: **психолого-педагогічний, економічний, соціологічний.**

Для соціологічного управління освітою велике значення має його аналіз не тільки як системи, але і як соціального інституту.

Управління соціальним інститутом освіти необхідно, тому що він здійснює важливі соціальні функції. У зв'язку з цим студентам слід зупинитись на розкритті таких функцій, як: **економічні, соціальні, культурні**. При вивченні функцій значну увагу слід звернути на значення у соціальному управлінні такої функції, як культура.

Студентам необхідно усвідомити, що собою являє культура та яку роль відіграють екологічна, виробнича, духовна, організаційна культури. Крім того при вивченні теми необхідно звернути увагу на роль основних груп елементів у відображенні прояву культури.

Далі треба зупинитися на розумінні культури управління та її елементів.

Розглядаючи це питання, слід звернути увагу на основні ознаки рівня культури управління та безкультур'я.

Конкретні умови визначаються характером і рівнем суспільного розвитку, структурою суспільних відносин і зв'язків, знаннями, накопиченим досвідом творення людства. Ці обставини мають вирішальний вплив на культуру управління і поведінку людей. Тому студентам необхідно з'ясувати сутність основних принципів поведінки та їх вплив на культуру управління.

Завершуючи вивчення теми, доцільно звернути увагу на культуру ділового спілкування, засвоїти розуміння таких понять, як “спілкування”, “безпосереднє спілкування” і функції спілкування.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття “освіта” та проаналізуйте основні підходи управління освітою.
2. Яку роль відіграють екологічна, виробнича, духовна, організаційна культура у процесі соціального управління?
3. Що собою уявляє культура управління?
4. Яке місце займає освіта у процесі соціального управління?
5. Які чинники впливають на культуру управління?

Теми рефератів

1. Основні рівні управління освітою.
2. Соціально-психологічні чинники культури державного управління.
3. Вплив цінностей на стиль управління.
4. Проблеми освіти та управління в Україні на сучасному етапі.

Література [1; 17; 18; 25; 27; 33]

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Вкажіть положення, яке правильно відображає поняття “соціальна система”:

- це визначене цілісне утворення, основними елементами якого є люди, їх норми та зв'язки;
- це утворення, основним елементом якого є спільності, які мають певні звичаї, на основі яких будується норма взаємодії;
- це утворення, яке містить систему ролей, функцій обслуговування та управлінський персонал;
- це сукупність умов, в яких суб'єкт та об'єкт соціальної діяльності здійснює процес соціалізації.

2. Вкажіть, чи згодні ви з положенням про те, що історично в суспільстві склалось два типи управління – стихійне та свідоме:

- так;
- ні.

3. Розкрийте сутність концепції раціонального облаштування суспільства Платона.

4. Сформулюйте головні ідеї про державу, принцип взаємовідносин між людьми та неоднорідність суспільства Аристотеля.

5. Вкажіть, яке з наведених принципів належить Н. Макіавеллі:

- авторитет, або влада лідера, підлеглі повинні знати чого вони можуть чекати від свого лідера. Лідер повинен мати волю до виживання, лідер завжди є взірцем мудрості і справедливості;
- абсолютна влада лідера: лідер повинен знати думки підлеглих, стиль діяльності лідера, ставлення підлеглих до політичної влади;
- особливості поведінки лідера, ставлення лідера до засобів досягнення власних цілей, професійні і психологічні особливості лідера;
- авторитет лідера, ставлення до пануючих у суспільстві цінностей культури, професіоналізм.

6. Вкажіть, чи згодні ви, що положення “людина є продукт обставин і зло виникає із положення речей, породжується самим суспільством, щоб змінити поведінку людини, потрібно забезпечити створенням найкращих умов”, належить Р. Оуену:

- так;
- ні.

7. Вкажіть, чи належить наведене положення про управління Тейлору:

- управління економічних методів роботи;
- професійний підбір і навчання кадрів;
- раціональна розстановка кадрів;
- співпраця адміністрації та робітників;
- так;
- ні.

8. З наведених положень вкажіть те, що повністю відповідає типології легітимності панування за М. Вебером:

- легальний, традиційний, харизматичний;
- емпіричний, релігійний, історичний;
- економічний, політичний, духовний;
- раціональний, традиційний, авторитарний.

9. Вкажіть, чи згодні ви із Спенсером, що у громадянському суспільстві людина “по-перше, не повинна страждати від прямих нападів на особистість та власність, по-друге, не повинна страждати навіть побічним образом від порушення договору”:

- так;
- ні.

10. Вкажіть, яке з наведених положень про форми суспільної солідарності належить Дюркгейму:

- механічна і органічна;
- соціальна і біологічна;
- релігійна і фізіологічна;
- ідеологічна і математична.

11. З наведених положень про фактори впливу на продуктивність Мейо належать:

- психологічні, міжособистісні, статусні;
- економічні, духовні, міжнаціональні;
- виробничі, сімейні, міжгрупові;
- політичні, соціальні, міжрегіональні.

12. Вкажіть, чи згодні ви з визначенням: “ Організація — це об’єднання людей для спільної життєдіяльності”.

- так;
- ні.

13. Вкажіть, яке з наведених положень відповідає поглядам Парсонса про те, що соціальна дія має власну структуру, куди входять такі елементи:

- суб'єкт діяльності, умови діяльності, нормативні обмеження, постановова мети, сама конкретна ситуація;
- об'єкт діяльності, сама праця, норми поведінки, умови діяльності;
- продуктивні сили, виробничі відносини, умови діяльності, групові інтереси;
- суб'єкт діяльності, об'єкт діяльності, масова свідомість, мотивація, свобода дії.

14. Як ви вважаєте, висловлення: “Самоспоглядання – лихо, котре збільшує плутанину в розумі”, належить Р. Дарендоржу:

- так;
- ні.

15. Зазначте, чи відповідає висловлювання: “Лідер – авторитетний член організації або малої групи, особистий вплив якого дозволяє йому грати головну роль в соціальних процесах, ситуаціях” поняттю лідер:

- так;
- ні.

16. Вкажіть, чи згодні ви з визначенням “Конфлікт – зіткнення сторін, думок, сил у системі соціальних відносин”:

- так;
- ні.

17. Вкажіть положення, що повністю відображають загальні функції управління:

- ціліпокладання, прогнозування, планування, координація, стимулювання, обмін, контроль;
- описова, світоглядна, виховна, наукова, пізнавальна, планувальна, розподільча;
- економічна, політична, культурна, освітня, соціальна, прогнозування, спілкування;
- координації, пізнавальна, економічна, інформаційна, субкультурна, стимулювання, розподілу.

18. Вкажіть, чи є вірним визначення: “Соціальна політика – це цілеспрямована діяльність суб’єктів, що сформувались у суспільстві на певному етапі його розвитку з метою забезпечення оптимального функціонування”:

- так;
- ні.

19. Як ви вважаєте, чи правильно відображає сутність поняття “соціальний інститут” таке визначення: “соціальний інститут – історично сформовані стійкі форми організації суспільної діяльності людей”:

- правильно;
- неправильно.

20. Вкажіть, що з наведеного правильно відображає основні форми економічного примушення:

- позаекономічна, економічна, технологічна, ідеологічна;
- стимулююча, кваліфікаційна, контроль, світоглядна;
- економічна, звільнення, психологічна, колективна;
- ідеологічна, психологічна, колективна, статусна.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бабосов Е. М.* Социология управления: Учеб. пособие. – Монография. – К.: МАУП, 2000.
2. *Большаков А. С., Михайлов В. И.* Современный менеджмент: теория и практика. – СПб., 2000.
3. *Вебер М.* Избранные произведения: Пер. с нем. – М., 1990.
4. *Димитрова Л. М.* Соціологія управління та організації: Навч. посіб. – 2-ге вид. – К., 2005.
5. *Кравченко А. И.* История менеджмента. – М., 2000.
6. *Іпатов Е. Ф., Павловський В. В., Лемківський К. М.* Психологія управління в бізнесі: Навч. посіб. – Х.; К., 2000.
7. *Основы социального управления: Учеб. пособие / А. Г. Гладышев, В. Н. Иванов и др.* – М., 2001.
8. *Разанова В. А.* Психология управления: Учеб. пособие. – М., 2000.
9. *Социальный менеджмент: Учеб. пособие / В. Н. Иванов, В. И. Патрушев, Н. С. Данакин и др.* – М., 2001.
10. *Фролов С. С.* Социология организаций: Учебник. – М., 2001.

11. *Чернявський А. Д.* Організація управління: Навч. посіб. — К.: МАУП, 1998.
12. *Щёкин Г. В.* Социальная теория и кадровая политика: Монография. — К.: МАУП, 2000.
13. *Американская социологическая мысль.* — М., 1996.
14. *Аристотель.* Политика. Афинская политика. — М., 1997.
15. *Василенко В. А.* Теорія і практика розробки управлінських рішень: Навч. посіб. — К., 2003.
16. *Воронкова В. І.* Кадровий менеджмент: Навч. посіб. — К., 2004.
17. *Добренков В. И., Кравченко А. И.* Социология. — М., 2001.
18. *Зборовский Г. Е., Костина Н. Б.* Социология управления: Учеб. пособие. — М., 2007.
19. *Колот А.* Глобалізація економіки та її вплив на соціально-трудову сферу // Україна: аспекти праці. — 2001. — № 3.
20. *Кравченко А. И.* История социологии: Учебник. — М., 2008.
21. *Кравченко А. И.* История менеджмента. — М., 2002.
22. *Крешельницька О. В., Мельничук Д. П.* Управління персоналом: Навч. посіб. — К., 2005.
23. *Макиавеллі Нікколо.* Флорентійські хроніки. Державець: Пер з італ. — К., 1998.
24. *Маркс К.* К критике политической экономии // Маркс К., Энгельс Ф. — Соч. — Т. 13.
25. *Навроцький О. І.* Вища школа України в умовах трансформації суспільства. — Х., 2000.
26. *Парсонс Т.* Система современных обществ. — М., 1997.
27. *Пилипенко В. Є., Попова І. М., Танчер В. В. та ін.* Спеціальні та галузеві соціології: Навч. посіб. — 2-ге вид. — К., 2007.
28. *Радоев В. В.* Экономическая социология. — М., 2000.
29. *Соколова Г. Н.* Экономическая социология: Учебник. — М.; Минск, 2000.
30. *Сорокин П.* Человек. Цивилизация. Общество. — М., 1992.
31. *Тейлор Ф. У.* Принципы научного менеджмента: Пер. с англ. — М., 1991.
32. *Українське суспільство: десять років незалежності.* — К., 2002.
33. *Хорунжий А. Г.* Основи соціального управління: курс лекцій: Навч. посіб. — Л., 2006.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Методичні рекомендації до самостійної роботи з окремих тем дисципліни “Соціологія організацій і управління”	4
Тестові завдання	18
Список літератури.....	21

Відповідальний за випуск *О. Г. Анікіна*
Редактор *Т. К. Валицька*
Комп'ютерне верстання *М. І. Фадеєва*

Зам. № ВКЦ-5187

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ротатійний трафаретний.
Ум. друк. арк. 1,39. Обл.-вид. арк. 0,99. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*